

ALGUNES DADES D'INTERÈS SOBRE L'ALAMBÍ LOCALITZAT AL PALAU ALENYÀ DE MONTBLANC

Lluís NUALART LABARTA

El Consell Comarcal de la Conca de Barberà canviarà la ubicació de la seva seu per passar a ocupar un edifici històric antic, prèviament restaurat, d'interès cultural i arquitectònic, seguint l'exemple adoptat pel Consell Comarcal del Tarragonès. En aquest sentit, les actuals dependències del Consell quedaran instal·lades al Palau Alenyà, el qual no tindrà un ús públic, però sí un servei o, més ben dit, una utilitat administrativa. D'aquesta manera quedarà restaurat l'emblemàtic palau, bella mostra d'arquitectura civil gòtica del segle XIV.

Durant una de les fases de la restauració, en una de les cambres s'hi va localitzar un alambí, aparell de destil·lació emprat per la fabricació d'aiguardent. Val la pena ressenyar que hom té la voluntat que aquest alambí resti al palau, un cop restaurat, per la qual cosa es feia necessària una investigació a fons de certs aspectes de la troballa, la qual servirà per mostrar al públic algunes dades d'importància sobre l'atuell.

Per dur a terme aquest objectiu, donada la meva condició d'objector de consciència i de Llicenciat en Geografia i Història, l'historiador Gabriel Serra em va encarregar les tasques d'investigació, contemplades dins del programa de la Prestació Social Substitutòria al Consell Comarcal de la

Conca de Barberà, el qual col·labora amb l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, arxiu que conserva la documentació consultada a l'efecte.

D'entrada, respecte a la metodologia emprada cal dir el següent: Abans de consultar els padrons d'habitants hem fet una primera recerca sistemàtica pels cadastres fins l'any 1844, any que començaren a realitzar-se els amillaraments. La primera dada inicial que disposem per iniciar la recerca és el nom i el primer cognom d'un possible calderer constructor de l'alambí, Francesc Escayola. Escayola, pel fet de ser calderer ha de constar en els amillaraments, car ha de pagar contribució industrial. A més a més, l'amillarament ens donarà la residència d'Escayola. Amb la dada de la residència ja tenim una pista prou important per fer la recerca al Padró d'Habitants amb més efectivitat. Ens estalviem, doncs, haver de consultar el padró nom per nom. Entre altres dades, en el Padró de 1889 trobem la data de naixement, la professió de calderer i els anys de residència a Montblanc.

El següent pas en la nostra tasca investigadora va ser trobar, mitjançant la consulta dels protocols notariais de l'època que ens interessa, els compradors de l'alambí. Per portar a terme això vàrem fer la recerca per la inicial del primer cognom del calderer. Els cognoms dels atorgants i compradors queden registrats en els índexs alfabètics dels protocols. De l'època que ens interessa (1863-1893) que més endavant parlarem, hi ha aproximadament uns 160 protocols notariais corresponents als notaris Mariano Guadalupe Albiñana y Arandes¹, Trinitat Martorell i de Vedruna, J. M. Gassol y Ortiz, Carles Monfar i Cantons, Ramon Gosé i Blavia, Jaume Ramon Vidales, Ramon Bergadà i Panadès, Antoni Queraltó i Sabater, Joan Carpa i Calbó, Jaume Arús Font, i Oromí (el Jaume i l'Oromí són notaris de l'Espluga de Francolí, mentre que la resta ho són de Montblanc).

El fet de no poder localitzar els compradors de l'alambí ens portà a fer la recerca pel mètode invers, és a dir, la consulta dels protocols notariais pels cognoms dels propietaris del Palau Alenyà. L'elecció d'aquest camí ve motivada pels consells pràctics que ens donà el Dr. Josep M. Sabaté i Bosch. Per trobar els propietaris del Palau Alenyà en l'interval

1. Aquest notari, establert a Tarragona, s'hauria traslladat a Montblanc sense deixar vacant la notaria, raó per la qual hauria deixat els protocols al seu successor. Diem això perquè hi ha protocols notariais seus a l'Arxiu Històric de Tarragona (anys 1875 aproximadament) i a l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc (anys 1888 i posteriors).

de temps abans esmentat, seguïrem el següent procés: Vàrem consultar un informe² realitzat pel director de l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, en Josep M. Porta i Balanyà, que conté una relació cronològica de tots els individus que posseïren el palau durant els segles XVI, XVII, XVIII, XIX i XX, a través de dades extretes del registre de la propietat de Montblanc. A partir d'aquí, amb les dades dels notaris i els anys de les escriptures de traspàs de la propietat, vàrem prosseguir la investigació, a partir de les escriptures datades aproximadament pels vols dels anys 1860-70.

Pel que fa a les fonts documentals, hem consultat els cadastres, amillaraments, padrons d'habitants i protocols notarials que es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc.

La bibliografia utilitzada ens ha servit de suport documental per complementar explicacions i comparar diferents punts de vista sorgits durant la fase de recerca. Així mateix, hem de destacar l'informe històric sobre el Palau Alenyà, imprescindible per localitzar els propietaris que han regentat l'immoble al llarg dels últims quatre segles, aproximadament.

Consultant l'amillarament de l'any 1865 veiem que Francesc Escayola vivia al carrer del raval, concretament al número 45. En aquest carrer, que actualment porta el nom de Raval de Santa Anna, hi havia generalment els boters, calderers, etc.

Francesc Escayola Campdepadrós, segons dades que ens aporta el padró d'habitants de 1889, té 39 anys, és natural de Caldes de Montbui i és calderer de professió. Paga una contribució territorial de 26 rals i un impost industrial estipulat en 21 rals. Nascut l'any 1850, es va casar amb Anita Vendrell Monseny, de 35 anys i natural de Montblanc, amb la qual tingué un fill i dues filles. El fet que faci 26 anys que resideix a Montblanc ens fa suposar que vingué d'aprenent als 13 anys. També és cert que en el padró de 1889 no consta el nom del pare, si bé en el de 1884 trobem, amb número d'ordre 1417, un individu que es diu Manuel Escayola Blanch. No podem confirmar que es tracti del progenitor, doncs es podria donar el cas que la mare fos vídua i que Manuel fos un germanastre de Francesc Escayola, fill d'una hipotètica primera muller, o que, fins i tot, sigui germanastre de Francesc, Maria i Dolors Escayola Vendrell, els tres fills del calderer. De tota manera, a l'Arxiu

2. *Informe històric sobre el Palau Alenyà*. Josep M. Porta i Balanyà, Montblanc 1994.

Parroquial de Caldes de Montbui, consultant els llibres de baptismes podríem cercar els noms dels pares del calderer, gestió aquesta que no renunciem a seguir en futures recerques. Una altra dada notable que ens aporta el padró de 1889 és el nou domicili. De fet, al realitzar la recerca del primer domicili no ens apareixia en el padró la família Escayola. Consultades les baixes del padró per canvi de domicili poguérem observar que no havien causat baixa a Montblanc. El nou domicili està ubicat al carrer Aguiló, 1³. Per aquest mateix padró de 1889 sabem que la casa és de construcció recent i que va costar 400 rals⁴. Així mateix, hem localitzat els moradors del primer domicili. Concretament, es tracta d'una família on hi ha taverners, llauradors i estudiants. D'aquí deduïm que Francesc Escayola seguiria mantenint la propietat d'aquesta casa, però suposadament l'hauria llogat, puix no ens consta que la vengués.

Donat que el fill del calderer té el mateix nom que el pare no creiem pas que pugui ser ell qui construí l'alambí, doncs l'any 1893 en que es va introduir la filoxera al terme montblanquí, només tenia 13 anys.

Les recerques inicials fetes als protocols notariais pel nom i cognom del venedor, que amb tota probabilitat seria el calderer, no varen donar resultat. De fet, en els protocols localitzàvem a Francesc Escayola com a comprador de finques rústegues, no pas com a venedor. Concretament, l'any 1879 compra la primera peça de terra, segons una escriptura notarial feta davant Ramon Gosé i Blavia. Més tard, els anys 1883 i 1890 compra altres dues peces de terra. Aquest cop les escriptures són davant el notari Carles Monfar.

Des del nostre punt de vista considerem que Francesc Escayola era un obrer artesanal dedicat a l'ofici de calderer que treballava pel seu compte, car, com hem apuntat, pagava una contribució industrial. Pel que fa als compradors del Palau Alenyà, que més endavant esmentarem, podrien pertànyer, atenent a una primera diferenciació social en base a valor del patrimoni, propietats, hisenda, béns, etc., a la classe social mitja alta. Cal destacar, però, que l'apreciació pot ser errònia en el sentit de comparar, per posar ún exemple, la Tarragona de la segona meitat del segle XIX⁵ amb la vila de Montblanc o altres pobles on hi predomina

3. Número d'ordre 915 al Padró d'Habitants de 1889.

4. No se'ns especifica que siguin rals de billó.

5. Lluís Nualart Labarta. "Una aproximació vers un estudi de la burgesia tarragonina a l'any 1875",

el sector primari. En la classe social abans esmentada hi acostumem a trobar els comerciants lligats al comerç del vi i de l'aiguarent, gent que a més disposa de diners en efectiu i de propietats, raó per la qual en continuen comprant més. A la vegada poden disposar de més d'una vivenda i arrendar-les o, fins i tot, es poden permetre el luxe de comprar un palau o un edifici de rellevància. Cal tenir present que el fet d'anar al notari costava alguns diners, per quin motiu algunes famílies no disposaven de diners necessaris per fer efectius els costos. Aquest aspecte és important per comprovar qui pot anar al notari o qui no.

Seguint amb la investigació vàrem creure convenient continuar amb la recerca als protocols, però aquest cop prenent com a base el cognom de possibles propietaris del palau.

De fet, suposem que els diversos compradors que s'han succeït en la compra del palau durant la segona meitat del segle XIX i els primers anys del XX poden ser possibles compradors de l'alambí. Convé destacar, amb més precisió, que la compra de l'alambí es podria haver efectuat en el període de temps comprès entre 1863 i 1893. Acotem aquest període perquè la primera data correspon a l'any que el calderer podia haver vingut d'aprenent i la segona és la que es correspon amb l'entrada de la plaga de la filoxera, amb el consegüent daltabaix en el sector vitivinícola. Aquesta crisi ens fa suposar que rarament es fabricaria un alambí en unes circumstàncies tan desfavorables. També hem de tenir en compte, però, que podríem estar davant del cas que Francesc Escayola vengués l'alambí a un intermediari i aquest el vengués als compradors del palau.

Centrant-nos en la segona meitat del segle XIX trobem que l'any 1862 el palau és comprat per Jaume March Martí, de professió fuster, el seu fill i Josep Casals Bonet, de Prades, els quals en seran propietaris fins l'any 1878, any que és comprat per Magdalena Huguet i Potau, vídua d'Isidre Roig Estradé. Resulta difícil saber si Jaume March pot haver comprat l'alambí al calderer, car es podria donar la possibilitat que el comprador fos el soci de Prades, mitjançant un poder atorgat per Jaume March. Si fos així podria haver acudit a una altra notaria que no fos ni la de Montblanc ni la de l'Espluga de Francolí, sinó que podria tractar-se de Reus, per posar un exemple. De fet, quan es venen el palau l'any

1878 Francesc Escayola té 28 anys i encara seria un aprenent en l'ofici de caldereria. L'any 1878 el palau passarà a propietat de Magdalena Huguet. De fet, a través d'altres protocols notariais, anteriors al període estudiat, o bé mitjançant els mateixos que hem utilitzat, podríem cercar possibles capítols matrimonials del casori d'Isidre Roig i Magdalena Huguet. A partir d'aquí podríem saber on es casen i d'on són oriunds. Convé recordar que es pot donar la circumstància que es vengui l'alambí a una persona de fora (l'Espluga, Vimbodí, etc.). Lògicament van al notari de qui compra, però posteriorment aquesta persona pot canviar de domicili, anar a viure a Montblanc i ocupar el palau. És més, seguint en aquesta línia d'investigació no renunciem a localitzar el domicili i població d'Isidre Roig i Magdalena Huguet. Això és necessari per poder confirmar que són de Vimbodí.

L'any 1879, concretament el dia 15 d'abril, Magdalena traspasa el palau, juntament amb els seus béns, als seus fills, segons consta en una escriptura davant del notari Ramon Gosé. Consultant aquesta escriptura veiem que Magdalena, suposadament veïna de Vimbodí, segons l'esmentat document, afirma que el seu marit, Isidre, havia mort el 13 d'agost de 1874. A més a més, Magdalena, segona esposa d'Isidre, afegeix que havia fet un inventari⁶ dels seus béns davant el notari Joan Oromí Torrent, en data 23 d'abril de 1875, uns vuit mesos després de mort el seu marit. Tanmateix, davant aquest notari i en data de 15 de setembre de 1878, set mesos abans de traspasar els béns als seus fills, fa un nou inventari⁷ i⁸ que no veiem pas com addicional del primer.

Si diem que no és addicional es perquè pràcticament no hi ha cap variació substancial en relació als béns. Cal dir, però, que podríem considerar també la possibilitat que al registre de la Propietat de Montblanc, hi hagués, catalogat pels cognoms dels compradors del palau o pel seu domicili, un inventari on figuri l'alambí. Si fos cert això podríem tenir pistes sobre el venedor, l'escriptura notarial, els compradors, les cases i adreces corresponents, etc.

6. Arxiu Històric Comarcal de Montblanc. Fons Notarial, Secció l'Espluga de Francolí, Sèrie Protocol Notarial de Juan Oromí Torrent. Any 1875, amb nombre de registre 463.

7. A.H.C.M. Fons Notarial, Secció l'Espluga de Francolí, Sèrie Protocol-Notarial de Juan Oromí Torrent. Any 1878, amb nombre de registre 470.

8. En aquest últim inventari se'ns diu que hi ha una inscripció en el foli 41 del llibre suplement al tercer de Vimbodí, assenyalat del seu número 26 del registre antic del Registre de la Propietat de Montblanc, en data 18 de setembre de 1878.

De l'escriptura del notari Ramon Gosé, abans esmentada, l'apartat corresponent al cos d'hisenda és el que ens dóna les informacions que nosaltres creiem que serien més fefaents. Entre altres coses, se'ns diu que Isidre Roig i un altre individu, Francisco Castellà Folch, compartien alguns béns, entre els quals destaquen una fàbrica d'aiguardent de 122 metres quadrats localitzada a Vimbodí i la meitat per indivís d'un alambí valorat en 819 pessetes. D'aquí deduïm que Isidre i Francisco podien haver estat associats formant una empresa. El que sí sabem documentalment, segons el padró municipal de Montblanc corresponent a l'any 1884, és que Francisco era veí de Montblanc i es dedicava al comerç. D'altra banda, Isidre no figura en els fulls d'empadronament de Montblanc, per la qual cosa suposem que vivia a Vimbodí. El fet que els dos possibles socis no visquin en el mateix municipi ens complica força la investigació, ja que quan s'escripturava un bé o una propietat era costum anar al notari del qui comprava, raó per la qual tant podien haver acudit al notari de Montblanc com al de l'Espluga de Francolí. Apuntem, però, que hi podria haver una certa tendència a anar a l'Espluga per proximitat geogràfica, doncs, Vimbodí no disposava de notaria. De l'Espluga tenim protocols corresponents als notaris Oromí, Arús i altres que ens podrien proporcionar informació. Cal tenir present que quan dos individus associats compren un bé, sigui una propietat, un objecte, etc., un dels dos pot atorgar poders a l'altre perquè vagi sol a formalitzar l'escriptura davant del notari.

Per altra banda, resulta evident que quan mor Isidre Roig el calderer Francesc Escayola era molt jove, concretament tenia 24 anys. Això ens fa pensar que Francesc, encara aprenent i possiblement sense experiència, hauria pogut construir l'alambí en col·laboració amb un altre calderer professional. Aquesta dificultat ens ha obligat a consultar escriptures on hi constin els noms dels possibles parents del calderer, a fi efecte de trobar dades que puguin ser d'interès per la nostra investigació, com ara la professió, l'edat. Cercant escriptures notariales de persones amb el cognom Campdepadrós (segon cognom del calderer) veiem que hi ha dos germans Andreu i Maria Campdepadrós Permanyer. Ambdós ja consten en el padró de 1884, però aquest padró d'habitants, a diferència del de 1889, és nominal i per ordre alfabètic del primer cognom, és a dir, no conté cap classificació dels empadronats per unitats domèstiques o grups nuclears (cases). Abans ja hem dit que desconeixíem el grau o relació de parentiu que hi podia haver entre Manuel i Francesc Escayola, però pot ser probable que Maria Campdepadrós Permanyer i Manuel Escayola Blanc fossin

els pares del calderer, que hauria vingut a Montblanc d'aprenent d'aquest ofici, juntament amb els seus pares. Feta aquesta suposició, hi ha una escriptura notarial que ens diu que Andreu té 48 anys en 1871, és vidu de Maria Vallverdú Piñol i és calderer de professió. Tanmateix, Andreu i Maria Campdepadrós són fills de Jaume Campdepadrós Claparó i de Teresa Permanyer. Totes aquestes dades ens fan mantenir la hipòtesi que Andreu Campdepadrós, casat en segones núpcies amb Teresa Puig Balagué, seria l'oncle del calderer objecte de l'estudi, i hauria ajudat al seu nebot en la construcció de l'alambí. Fins i tot podria haver simulat que l'aprenent hagués construït l'alambí, fent-hi constar el seu nom. Podem també pensar que l'alambí que hi havia a la fàbrica d'aiguarent de Vimbodí fos construït per un altre calderer de més edat que Francesc Escayola. En aquest cas hem de tenir presents altres consideracions, com ara el fet que Jaume March ven el Palau Alenyà a Magdalena Huguet l'any 1878. Això donaria entendre la possibilitat que fos Jaume March qui hagués comprat l'alambí, ja que al vendre's el palau 4 anys més tard de la mort d'Isidre Roig el marge d'anys a considerar augmenta en quatre. És a dir, podria ser que Francesc Escayola a l'edat de 28 anys ja hagués deixat de ser aprenent i, fruit de l'experiència adquirida del seu oncle, fos calderer professional i suficientment preparat per poder construir un alambí. Resulta evident que aquesta darrera hipòtesi cobraria més força que la primera. Si Jaume March compra l'alambí podríem partir de la base que Magdalena Huguet compra el palau amb l'alambí inclòs. Aleshores es podria donar la coincidència que tingués un altre alambí, el que compartia el seu marit amb l'altre soci. A partir d'aquí podem considerar dues possibilitats: 1) que es desprenguin de l'alambí que ja hi havia al palau i que es quedin amb el que tenien d'herència per part d'Isidre, o bé 2), la tria a l'inrevés. Resulta evident, però, que no hi hauria cap necessitat de portar l'alambí al Palau Alenyà de Montblanc si la fàbrica d'aiguarent era a Vimbodí. De fet, no hem investigat si als diferents habitatges o sales del palau hi havia ubicada una fàbrica d'aiguarents.

Considerant altres hipòtesis, també podria ser que Francesc Escayola vengués l'alambí als fills de Magdalena i Isidre cap els anys 1880, aproximadament, o bé que Josepa, Rafel i Joan Martí Puig, germans, comprassin l'alambí molt abans de comprar el Palau Alenyà l'any 1906.

Abans de passar a les conclusions d'aquest estudi, hem de dir que no donem per tancada la investigació i que, de cara futures recerques, ens hem proposat consultar l'Arxiu Municipal de Montblanc, l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc i l'Arxiu Municipal de Vimbodí, a fi

efecte de trobar qualsevol document, lligall, etc. que contingui informació sobre edificis, vins, aiguardents, fàbriques d'aiguardent, constructors, calderers, inventaris de contribucions industrials dels contractants, etc.

Com a conclusions podem dir que l'alambí objecte d'estudi, quasi amb tota seguretat és anticuat, doncs per la seva evolució i per les característiques tècniques observades hauria estat fabricat durant la segona meitat del segle XIX, concretament entre els anys 1863 i 1893. Cal dir, però, que l'única dada fiable que tenim és el nom i cognom d'un individu, calderer de professió, Francesc Escayola Campdepadrós, el qual s'instal·là a Montblanc, procedent de Caldes de Montbui, l'any 1863, possiblement com aprenent. La resta són hipòtesis i suposicions. Per acabar, direm que el problema que sorgeix a l'hora de cercar els compradors d'aquest alambí ve condicionat per l'edat del calderer.